HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואם תחתיה תעמוד מעמלה במקומה והיינו דומיא דאתפוסי שהקדש עומד במקומו הלכך הואיל ותרוייהו משמע [ג] לא מסרו הכתוב אלא לחכמים דילעי למימר היכא הוי מתת אתפוסי והיכא הוי חילוף: **גבי קדשי בדק הבית כו'**: **ידו אקודש חול הוי.** הניח ידו אקודש ואמר זו תחת זו אילך דחולין ודאי [יז] לחולין מתכוין וחול הוא: **ידו אחול.** ואמר זו תחת זו אתפוסי הוא דקדש בעל מום עושה תמורה (יח) ואי הוה בעי לאחולי הוה מנח ידיה על ההיא [יט] דקדש: **ואמר הרי אלו** [יט] (חטאת) **תחת אלו.** ולא הניח ידו לא כאן ולא כאן: **לאתפוסי.** מתכוין או לאחולי מתכוין. והוא הדין נמי דמלי למיבעי בחדא אלא אחולי דבעי [יט] מיבעיא הך בעיא אחריני בתרתי נקט (כ) סיומא דתרתי: **לאיסורא.** לא ימיר (כא): **תמימה תחת תמימה לאתפוסי.** דהא ודאי אי אפשר דלא הויא דחדא דלא אתפוסי הואיל וחדא תמימה דהקדש [כא] איכא [כא] מיהת בקדשי מזבח ותמימים אמרינן לעיל לאתפוסי הוא: **ובעלת מום תחת בעלת מום לאחולי.** דולאי אתפוסי ליכא למימר דרע ברע לא כתיב דליעביד תמורה: **או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום כו'.** ואף על גב דפשיט לעיל דלא שביק היתירא ועביד איסורא איכא למיבעי הכא הואיל ואי אפשר דלא עביד איסורא בחדא איכא למימר כי היכי דבהא עביד איסורא בהא נמי לא איכפת ליה ודאי אתפוסי הוא: **היו לפניו שלשה בהמות כו'.** אף על גב דפשיטנא דלא שביק היתירא ועביד איסורא איכא הכא למיבעי דאיכא למימר זיל בתר רובא כיון דע"כ תרתי לאתפוסי דהשתיס דהקדש תמימות וליכא לאחולי בהו שלישית נמי אתפוסי הוא: **גברא לא איתחזיק.** [כב] דבשלשה זימנין הויא חזקה תרי זימני לא הוי חזקה. [כג] לשון ירושלמי בעי אביי (כו') [כד] אלו דלמא [כה] תמימה תחת תמימה דאתפוסי דחזיא להקרבה אבל תמימה תחת בעלת מום דהקדש לאחולי איכוון [כז](א) כיון דבעא למימר הדא לאתפוסי כו' כלומר דאילו הוה בדעתיה לאתפוסי חדא ולאחולי חדא הוה קאמר בהדיא הך לאתפוסי כי הדדי כלומר שתיהן עשאן שוות הואיל ולא פירש [ד] [כז]על שתיהן הניח ידו לאתנוחי ידיה על בעלת מום דקדש אי הוה בדעתיה לאחוליה אלא אי הוה לפניו (כו') [כח] מדהני תרתי בהמות לאתפוסי לאחולי בדבר תורה דקדש ליכא למימר לאחולי אהניא בעלת מום נמי לאתפוסי ולקי אבל תמימה תחת בעלת מום דקדש לאחולי והאי דלא אתנח ידיה משום דמשמע דאי הוה בעי לאחולי הוה לא אתנח ידיה [ה] על בעלת מום דקדש. הא דנקט [כט] כל ההיא דבעלת מום קמ"ל דאי הוה מנח ידיה על התמימה של קדש שעם הבעלת מום הוה מהני נמי כאילו אנחה על בעלת מום [לא] גופה והא אמרי' בההיא דבת אחולי היא דלאחולי איכוון ובתמימה לאתפוסי [לב] דאע"ג דאנח ידיה עליה הואיל וליכא למימר אחולי בה בדידה. רמי רמויי כגון דהויין ג' בהמות של קדש ואחת בעלת מום ושלשה בהמות של חולין תמימות ובעלת מום דאיתרמי שכונסה זו מול זו ואנח ידיה על הך דחולין ואמר אלו אחת אלו מי אמרינן כיון דרמי חדא לנקיא חדא לכהי פלגינהו דלא בעי לשוויי לבעל מום כי הני [לג] דהיינו לאתפוסי אלא לאחולי או דלמא בתר דבורא דידיה אזלינן והרי הניח ידו על החול ולאתפוסי איכוון. לישנא אחרינא או דלמא בתר חזיא אזלינן וכיון דרובא לאתפוסי איכוון נמי לאתפוסי: **יצא לחולין דבר תורה.** [לד] ואפילו אין זו יפה כמותה, כדאמר דלמעיקר מגאונא (ב"מ נז.). **אף צריך לעשות דמים דבר תורה.** דגבי הקדשות ערכך כתיבא כמילתו וקסבר ערכך שוויו משמע, וכ' יוחנן סבר ערכך כל דמיס שיערכוהו משמע ליה, אם זול אם יוקר (שם). **והשטרות.** המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ומילגו לעלמו (שם נז.). **והקדשות.** גזבר המוכר הקדש או המוכר עולתו שנפל בו מום (שם).

בעי רב אשי היו לפניו שתי בהמות. ה"ק דנתח בהמת קדש בעלת מום ואחד תמימה חולין מני למיבעי ואיידי דמיכא בסמוך בעיות דמיירי דוקא בשתי בהמות נקט נמי הכא כן: **בעלת** מום תחת בעלת מום דאחולי או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום דהקדש ובעל מום דחולין תחת תמימה דהקדש תרוייהו לאתפוסי ואתרוייהו לקי. תימה למה אתריך כל זה הוה מני למימר בקיצור בעלת מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא הא נמי לאתפוסי ופירש"י בעלת מום תחת בעלת מום לא תפיס לחין רע עושה תמורה ברע דדוקא טוב ברע או רע בטוב עושה תמורה אבל רע ברע לא ולא נהירא דזה לא מצינו ועוד דאדרבה משמע לעיל בפ"ק (דף ט.). דרע ברע תפיס דאמר לעיל מ"ב נימא קרא טוב ברע או רע [בו] משמע דרע ברע תפיס מיהו כל הסיטה דהכא משמע כפירוש רש"י דבבעיא דלעיל נמי נקט שתי בהמות של חולין תמימות ולא נקט בעל מום ור"י פירש דרע ברע נמי חייל תמורה עליה מיהו יש לנו לומר טפי לאחולי מלאתפוסי דלמה יתפיס מאחר דאינו מעלה אותה דגם זאת אינה רואים להקרבה: **אף** צריך לעשות דמים דבר תורה. ולא יצא לחולין עד שיעשהו דמים והכי פירושא דמתני' יצא לחולין ולריך לעשותו דמים כלומר יצא לחולין כשיעשהו דמים והא דאיצטריך למיתני יצא לחולין משום דתנא לעיל מינה לישני דלא נפקי לחולין אלא נתפסין בתמורה וזה וזה קדושים תנא נמי לישנא דאחולי:

[1] ואם תחתיה תעמוד הבהרת [2] דאחולי דכתיב [3] תחת הנחושת אביא זהב [4] והלכך גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה לישנא דאתפוסי הוא גבי קדשי בדק הבית דלא עבדין תמורה לישנא דאחולי הוא אמר רבא אפילו בקדשי מזבח [5] משכחת לה לישנא דאחולי הוא [6] כגון שהיה הקדש בעל מום א"ר אשי אפילו בבעל מום נמי [7] משכחת לה לישנא דאחולי ומשכחת לישנא דאתפוסי [8] ידו אקודש חול הוי ידו אחול קודש הוה בעי אביי [9] היו לפניו שתי בהמות של קדש בעלות מום ושתי בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו [א] מי [10] אמר לאתפוסי ולקי או דלמא כל היכא דאיכא היתרא לא שביק איניש היתרא ועביד איסורא ואת"ל כל היכא דאיכא היתרא לא שביק [11] איניש ועביד איסורא [12] היו לפניו שתי בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום ושתי בהמות של חולין ואחת מהן בעלת מום ואמר הרי אלו תחת אלו מהו [ב] [13] מי אמר תמימה תחת תמימה לאתפוסי בעלת מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום דהקדש בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש [14] ותרוייהו לקי ואם ת"ל כל היכא דאיכא היתירא לא עביד איסורא ולאחולי הוא ולא לקי [15] היו לפניו שלש בהמות של קדש ואחת מהן בעלת מום ושלשה בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מי אמרינן [16] מדתמימות תחת תמימות לאתפוסי תמימות נמי תחת בעלת מום לאתפוסי או דלמא הכא נמי כל היכא דאיכא היתירא לא עביד איסורא וההיא בתרייתא לאחולי הוי ואם תימצי לומר הכא נמי כיון דאכתי גברא לא איתחזק באיסורי לא שביק התירא ועביד איסורא בעי רב אשי [17] היו לפניו ארבע בהמות של קדש ואחת מהן בעלת מום וארבע בהמות של [18] חולין ואמר הרי אלו תחת אלו מהו הכא ודאי כיון דאיתחזק גברא באיסורי (בכולן) [19] לקי בארבע מלקיות או דלמא אע"ג דאיתחזק באיסורא לא שביק איניש היתירא ועביד איסורא [20] והוי בתרייתא לאחולי הוי תיקו: אם היתה הקדש בעל מום יצא לחולין כו': [21] א"ר יוחנן יצא לחולין דבר תורה [22] וצריך לעשות דמים מדבריהם ור"ל אמר אף צריך לעשות דמים דבר תורה במאי עסקינן [23] אי נימא אאונאה בהא נימא ר"ל אף צריך לעשות דמים [24] [דבר תורה] והא [25] תנן [26] אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אלא אבטול מקח בהא נימא ר' יוחנן צריך לעשות דמים מדבריהם והאמר

הגהות הגר"א

[א] גמ' מי אמר לאתפוסי עד איסורא ל"ג רש"י. וגרסתו לאתפוסי מכוין או לאחולי מכוין ואת"ל כו' וכ"ה הגירסא נכונה: [ב] שם מי אמר תמימה כו'. עי' רש"י ותוס' שדחקו מאד וכ"ג דגירסא מכוין תמימה תחת תמימה בעלת מום תחת בעלת מום ותרוייהו לקי ס"ל תמימה דחולין תחת בעל מום דהקדש לאחולי בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש לאתפוסי ואת"ל כו'. פי' דבע"מ תחת בע"מ ס"ל לומר לאחולי דמלי מהני תמימה לאתפוסי אבל כיון דבעי למימר מלאחולי ואת"ל כיון דבעי למימר תחת לאתפוסי ותחת לאחולי כי הדדי עבדן ואתרוייהו אנח ידיה אלא אי היו לאתפוסי אבל לאחולי אתנח מהן בע"מ ושלשה בהמות של חולין תמימות מאי מדהני לאתפוסי הא' נמי לאתפוסי ס"ל דהוה בע"מ לאחולי קמכוון והא דלא אתנח ידיה על הוה דבע"מ דה"ל הא דנקט כו'. הוה דבע"מ ואת"ל כיון תבעי לאתנוחי ידיה על תמימה מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא לנקבל חדא לכהי פלגינהו דלא בעי לשוויי לבע"מ כי הני ס"ל בתר דיבורא דידי' אזלינן ל"ל בתר רובא אזלינן מיגבי: [ג] רש"י ד"ה בתר רובא אזלינן ותוס': [ד] ד"ה בתר רובא. עפ"ז דמתמה דעתו של אדם על לשון המועיל: [ה] ד"ה בגברא. עפ"ז שמיהן ל"ל ועל שמיהן:

רבינו גרשום

משמע לישנא דאתפוסי בתמורה דכתיב ואם תחתיה תעמוד הבהרת. כלומר שבמקומה עומדת אף בהמה זו של קודש במקומה בקדושתה ותופסת אחרת בקדושתה כדכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש: **ומשמע לישנא דאחולי.** שמוציאו מקדושתו ונכנס זה במקומו כדכתיב תחת הנחשת שגזלו אביא זהב במקומו הואיל וכן כו': **אמר רבא** אפילו בקדשי מזבח הוי לישנא דאחולי כגון שהיה הקדוש **בעל מום.** והכי סבירא ליה לרבא דהא ואם היה קדש בעל מום משמע נמי אריש קאי אמר ה"ז תחת זו שהרי לא מצינו תחת גבי תמורה: **הניח ידו על הקדש.** בעל מום ואמר תהא זו של חולין תחת זו של קדש שידי עליו חול היינו משמע לישנא דאחולי שיצא זו של קודש וריכנס זה במקומו: **אם הניח ידו על זו של חולין ואמר תהא זו תחת זו.** הוי האי בעל מום קודש ולא יצא לחולין וזה תמורתו: **מי אמרינן לאתפוסי** בתמורה קאמר ולקי תרי מלקיות: **או דלמא כל היכא דאיכא היתירא** דיכול לאחוליה ולית ביה **לא לא עביד איסורא** להמיר: **מי אמרינן תמימה תחת תמימה קא אמר.** לאתפוסי תמורה דכיון דשניהן תמימות על איזו שנניח ידו מתפסת בתמורה: **ובעל מום [דחולין].** תחת בעל מום דהקדש: **ובעל מום.** דחולין תחת תמימה דהקדש דהיינו טוב ברע או רע בטוב ואתרוייהו לקי: **ואת"ל היכא דאיכא קצת** למיעבד בהיתירא לא עבד כולה באיסורא ולאחולי הוא דמתכוין ולא לקי אלא חדא: **היו לפניו ג' בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום כו'.** מי אמרי' מתמימה תחת תמימה לאתפוסי: **תמימה דחולין נמי תחת בעל מום.** דקודש ליאתפוסי דאזלינן בתר רובה: **או דלמא הכא נמי אמרי' כל היכא כו'.** כיון דאכתי גברא לא אתחזק תלתא דומני למעבד תמורה אמרינן לא שביק התירא אלא לאחולי הוא: **בעי רב אשי היו לפניו כו'.** אלא דלמא תמימה תחת תמימה לאתפוסי דחזיא להקרבה הלכך תפסה תמורה אבל תמימה תחת בעל מום של קודש דלא הויא בעלת מום לא תפסה תמורה אלא לאחולי הוא: ואת"ל הכא כיון דבעי למימר בפירוש חדא לאיתפוסי וחדא לאחולי ולא אמר תרוייהו תפסו דתרוייהון כי הדדי אנח ידיה על הנהו דחולין דאי לאחולי איתבעי ליה לאתנוחי ידיה על ההיא בעלת מום דאמרינן לעיל הניח ידו על הקודש חולין מדלא אתנח ידיה עלה אלא אי תמימה דחולין ש"מ תרוייהו תפסן: אלא היו לפניו ב' בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום ושלש בהמות תמימות של חול והניח ידו על בהמה תמימה של חול ואמר הרי אלו תחת אלו דהכא המיר ב' תמימות של חולין בתמימה אחת של קודש וכדתנן בפ"ק ממיירין אחד בשנים כו': מי אמרינן מדהני תרתין בהמה תמימה של חולין לאתפוסי בההיא תמימה דקודש היא תמימה שלישית של חול לאתפוסי תחת בעלת מום דקודש או דלמא לאחולי הוא והדין דלא אתנח ידיה על ההיא תמימה דקודש דבהדי בעלת מום דלא אתנח משום דקסבר רובה דעדף מוטב להניח ידו על הרוב שלש [ולא] על שתים אבל מכל מקום דעתו לאחולי תיכבי. רמוי רמי חדא להדי חדא כלומר אם חיבר כל אחת של הקרש כנגד אחת של מום ואמר אלו תחת אלו מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא מעשיו מוכיחין דתמימה כנגד תמימה לאתפוסי ובעל מום כנגד תמימה לאחולי או דלמא לא משגיחינן ארמויי אלא בתר דבורא אזלינן דאמר הרי אלו תחת אלו והאי משמע נמי דאמר אתמימה דחולין ולידוו כולהו לאיתפוסי: **ל"א** או דלמא בתר רובה אזלינן דהנהו דחולין הוו רובה ואתנהו אנח ידיה ולייהויין כולהו לאיתפוסי הבעי: יוצא לחולין דבר תורה. משום דסי אמר בלשון תמורה אינו יוצא לחולין אלא הוא ותמורתו קודש אבל כשאמר הרי זו מחוללת על זו שלא אמר בלשון תמורה: **יוצא לחולין דבר תורה.** כפסולי המוקדשין דגיכרין: **וצריך לעשות לו דמים.** כדאמרן לעיל מדבריהן של חכמים שדברי תורה אין אונאה להקדשות דעמיתו כתיב למעוטי הקדש: **במאי עסקינן אי נימא אאונאה.** אדין אונאה: **ל"א** קאמר בפירוש דטעו בשתות דהיינו דין אונאה דחייב להחזיר לו: **בהא נימא** ריש לקיש דבר תורה והתנן כו': **ואל"א דטעו בכדי ביטול מקח.** ביותר משתות:

תורה אור השלם

1. וְאִם תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבֶּהָרֶת לֹא פָשְׂתָה צָרֶבֶת הַשְּׁחִין הוּא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן: ויקרא יג כג
2. תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה: ישעיהו ס יז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יצו לאחול וכו' דאי הוה: (ב) ד"ה לאתפוסי וכו' נקט נמי הכא בתרתי הס"ד: (ג) ד"ה גברא לא אתחזק וכו' כיון דבעא למימר ב"ב זהו דיבור הוא פי' על ירושלמי לפי גירסת ירושלמי שאינו בנוסחת שלנו וכן הוא בסמוך הוא לפי גירסת ירושלמי:

מוסף רש"י

יצא לחולין דבר תורה. ואפילו אין זו יפה כמותה, כדאמר דלמעיקר מגאונא (ב"מ נז.). **אף צריך לעשות דמים דבר תורה.** דגבי הקדשות ערכך כתיבא כמילתו וקסבר ערכך שוויו משמע, וכ' יוחנן סבר ערכך כל דמיס שיערכוהו משמע ליה, אם זול אם יוקר (שם). **והשטרות.** המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ומילגו לעלמו (שם נז.). **והקדשות.** גזבר המוכר הקדש או המוכר עולתו שנפל בו מום (שם).

שינויי נוסחאות

(א) הבהרת ומשמע לישנא דאחולי (ש"ס) (ב) זהב הואיל וכך לא מסר הכתוב אלא לחכמים גבי קדשי מזבח דעבדי תמורה לישנא דאתפוסי הוא (ש"ס) (ג) מזבח דימנין דמשכחת לה לישנא דאחולי כגון. מיהא הוא ממתק (ש"ס) (ד) נמי דימנין משכחת לה לישנא דאחולי דדימנין משכחת לה לישנא דאתפוסי (ש"ס) (ה) גי' תוס' רב אשי, (ו) מי אמרינן לאתפוסי מתכוין ולקי (ש"ס) (ז) לוים היתרא ועביד איסורא ולאחולי הוי היו (ש"ס) (ח) מי אמרינן כל"ל (יעב"ץ) (ט) דהקדש ובתרוייהו לקי (ש"ס) (י) אמרינן מדהני תרתי תמימות תחת תמימות לאתפוסי ההוא בהמה תמימה של חולין נמי תחת תמימה של הקדש בעלת מום (ש"ס) (יא) חולין תמימות (ש"ס) (יב) לקי ארבע מלקות (ש"ס) (יג) ודוקא בתריתא לאחולי הוי תיקו (ש"ס) ועי' גי' אחרת בהסמנות שיטה שבסוף המסכת. (יד) אי נימא לאחוליה. בקלא ס"ש כתוב לישנא אחרינא אי נימא דטעו בשתות הכא נימא וכו', חו הא גרסת הרגמ"ה ז"ל (ש"ס) (טו) דמים והא אנן תנן. מיהות דבר תורה ל"ש ומנתקן (ש"ס) (טז) ודאי לאחוליה מתכוין (ש"ס) (יז) הויא דהקדש הס"ל (ש"ס) (יח) מיהת מטעמא נמתקן (ש"ס) (יט) דבעי למיבעיא הך (ש"ס) (כ) איכא באחת ובקדשי מזבח תמימים אמרינן לעיל דאתפוסי הס"ל (צ"ק) (כא) איכא ותחת בקדשי מזבח תמימים מיהת ואם ו' ל"ש (ש"ס) (כב) אימתוק תלתא זימני הוו (ש"ס) (כג) ע' גרסת הרגמ"ה ז"ל (ג' קה"י) (כד) היו לפניו ב' בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ ושני בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו מהו מי אמרי' תמימה דחולין תחת ב"מ דהקדש נמי לאתפוסי מדתמימה תחת תמימה לאתפוסי הא' נמי לאתפוסי ס"ל כו' תמימה דחולין תחת תמימה לאתפוסי דחזיא להקרבה וכו' (ש"ס) (כה) ל"ק מ"ז, (כו) אמ"ל כיון דבעי למימר כל"ל (צ"ק) (כז) ועל שתיהן לא הניח ידו כו' (צ"ק) (כח) ל"ל בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ וג' בהמות של חולין תמימות והניח ידו על של חולין (צ"ק) (כט) הסיא בהדי בעלת מום (ש"ס) (לא) ואת"ל דכיון (צ"ק) (לב) דנקט על הסיא בהדי בעלת מום (ש"ס) (לג) נופה והוה אמרינן (ש"ס) (לד) ל"ל ולפ"ג (מצ"ד) (לה) הני דהני לאתפוסי ואיהי לאחוליי לא (ש"ס) (לו) בתר רבוייא אזלינן (ש"ס) (לז) ל"ל כדכ' הסמוך (מצ"ד) (לח) שתות הס"ל. ומה"ד והא אנן תנן בפרק הזהב אלו דברים שאין כו' וכולהו נפקא מקרא התם הס"ד ומה"ד ביטול (ש"ס)

שיטה מקובצת

דאיתחזק גברא באיסורא ל"א וכו'. גליון אע"ג דאיתחזקא גברא אין זו חזקה גמורה דבבת אחת ובדבור (בא) א'. הר"ש ז"ל: **תו' ד"ה בעלת מום** וכו' ולא נהירא דזה לא מצינו. גליון פי' הקונטרס דלאתפוסי לא דרע ברע לא עביר תמורה, וקשה דלעיל אמרינן רע ברע מבעיא. ונראה דה"פ בעל מום לאחוליי דלאתפוסי לא אמרינן דשביק היתירא ועוד מה ירויח בהך התפסה כיון שהחולין בעל מום אבל לאחוליי מרויח לאכול קמייתא דהקדש דחביבא ליה טפי. הר"י בגליון.

HAMMEORAH PUBLICATIONS